

עיוני הפרשה

שיעורו השבועי של מרן המשגיח רבי מאיר ישראל שליט"א

כניסה:	יציאה:	ר"ת:
19:10	20:01	20:54

יו"ל ע"י ישיבת קיבוץ "נר ישראל"

עיונים

וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר וכו' כי תבאו אל הארץ וכו' ושבתה הארץ שבת לה':

(ויקרא כה, א-ב)

רש"י פ' מה ענין שמטה אצל הר סיני, והלא כל המצות נאמרו מסיני, אלא מה שמטה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני.

קשה אמאי נקט קרא במצוות השמיטה ולא בשאר מצוות דהא מצוה התלויה בארץ היא ואינה שייכת לאותו הזמן, שרק אחרי ארבעים שנה שהיו במדבר הגיעו אל הארץ המובטחת ורק אז מזהירים עליה.

האבן עזרא ת' שהזכיר זאת כעין מה שאמר על העריות כי בעבורם תקיא הארץ אותם וזהו תנאי הישיבה בארץ. ויתבאר דבריו ביתר ע"פ דברי הספורנו וז"ל: והזכיר משה רבינו זאת הפרשה בזה המקום כי חשב שיכנסו תכף לארץ כמו שהעיד באמרו נוסעים אנחנו אל המקום (במדבר י, כט). והזהיר על שמיטת קרקע בפרט כי בחטאם בשמירתה יגלו ממנה כמו שהעיד באמרו אז תרצה הארץ את שבתותיה.

בכלי יקר ת' שארץ ישראל יש לה דמיון ויחוס עם הר סיני מצד היותה אוירא דמחכים ואין תורה כתורת ארץ ישראל והר סיני, על כן ראוי ליתן גם לארץ ההיא קדושת הר סיני. ולפ' הוזהרו שם על עניין השמיטה לפי שהר סיני דינו כארץ ישראל.

ובספר גנא דפלפלי כ' בדרך חידוד ע"פ דברי הגמ' בגיטין (ח). עציץ נקוב מלא עפר חוץ לארץ שבא לארץ ישראל בתר עפר אזלינן ונחשב חו"ל ובמדרש תהילים שוחר טוב מזמור סח אמרו סיני מהיכן בא נתלש הר המוריה. נמצא א"כ שהר סיני הינו עפר ארץ ישראל ולכן נוהגים בו מצוות התלויות בארץ.

אלא שיש לדייק מקרא גופיה כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם דמשמע שמצוה על העתיד כשיבואו ולא מצוה על זמן היותם בסיני. וצ"ב.

ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו:

(כו, ד)

איתא בספרא (תו"כ) (בחוקותי פרשה א ה"א) ועץ השדה יתן פריו, לא כדרך שהוא עושה עכשיו אלא כדרך שעשתה בימי אדם הראשון, ומנין שהעץ עתיד להיות נטוע ועושה פירות בן יומה ת"ל זכר עשה לנפלאותיו... מנין שהעץ עתיד להיות נאכל ת"ל עץ פרי, אם ללמד שהוא עושה פרי, והלא כבר נאמר עושה פרי, א"כ למה נאמר עץ פרי אלא מה פרי נאכל אף העץ נאכל. ומנין שאף אילני סרק עתידים להיות עושים פירות ת"ל ועץ השדה יתן פריו.

מקשה המהרי"ל דסקין מה הברכה בזה שהעץ יתן פריו מיד והרי צריך לחכות שלוש שנים שני' וערלתם ערלתו את פריו שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל (ויקרא יט, כג).

יש שתירצו ע"פ המבואר בזה"ק וברמב"ן שבעוה"ב כשהעולם יהיה מתוקן יתבטל עניין הערלה וה"ה הכא דאם בחוקותי תלכו והעולם יהא מתוקן אז ועץ השדה יתן פריו שמיד תוכלו להנות מהעץ.

ת' זה הציעו קמיה מרנא ורבנא שר התורה רבי חיים קנייבסקי זצ"ל ודחה דמקובלנו זאת התורה לא תהא מוחלפת ואף בעוה"ב כל דיניה ואסריה ישארו במקומם. והקשו עליו מהריטב"א קידושין (מט ע"ב) וז"ל: אמרו באגדה למה נקרא שמו חזיר, שעתידי

הקדוש ברוך הוא להחזירו לישראל לעתיד. וכן סמכו בב"ר של ר"מ הדרשן על האמור "ה' מתיר אסורים" (תהלים קמו, ז) כל הבהמה שנטמאת בעוה"ז הקדוש ברוך הוא מטהר אותה לעתיד כשם שהיו טהורים תחילה לבני נח. ות' ע"פ דברי רבינו האור החיים הקדוש פרשת שמיני (יא, ז) והוא גרה לא יגר. וז"ל: תנאי הוא הדבר לזמן שהוא לא יגר אבל לעתיד לבא יעלה גרה ויחזור להיות מותר, ולא שישאר בלא גרה ויותר כי תורה לא תשונה.

מ"מ ת' הגר"ח זצ"ל (מובא בס' כמוצא שלל רב) במדרש לא נאמר שלעתיד לבא כאשר האילנות יתנו פירות מיד יהיה גם מותר לאוכלם. אין זאת אלא שהטובה תהיה בעצם זה שיוכלו האילנות לתת כוחם מיד לאחר הנטיעה שלא כבימינו שנחלש כוחם ואינם יכולים לתת פרים לפני ג' שנים.

והמעלה בזאת שלמרות שהאילנות יצמיחו מיד פירות טובים ויפים עדיין נמתין להם ג' שנים כמצוות הבורא וזוהי ההבטחה שלעתיד לבוא נחזור ונעמוד במדרגת אדם הראשון לפני החטא שכשם שציוה הקב"ה את האדם שלא לאכול מעץ הדעת למרות שפירותיו יפים וטובים למאכל כך יהיה לעתיד לבוא כאשר האילנות יצמיחו פירות יפים וטובים למאכל ואנו נעמוד בפיתוי ולא נאכלם אלא לאחר ג' שנים. ונראה להביא אסמכתא מפורשת לזה ממדרש רבה פרשת קדושים (פכ"ה א"ב) דרש רבי יהודה בן פזי מי יגלה עפר מעיניך אדם הראשון שלא יכולת לעמוד על צוויך שעה אחת והרי בניך ממתינין לערלה ג' שנים, א"ר הונא כד שמע בר קפרא כך אמר יפה דרש ר' יהודה בן אחותי הה"ד (ויקרא יט) וכי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל.

יש לתרץ בדרך נוספת דחייב ערלה אינו אלא באילן שעושה פרי שנאמ' וערלתם ערלתו את פריו אבל אם גם העץ עצמו נחשב פרי פטור מערלה גם העץ וגם פירותיו ובתו"כ מבואר דאם בחוקותי תלכו העץ יהא נאכל כפרי.

תירוצ' נוסף מובא באחרונים דמיירי בעץ סרק והפסו' מברך שאם בחוקותי תלכו ועץ השדה יתן פריו היינו על אף שהוא סרק יתן פרי וכל שאסרה תורה עץ שעושה פרי מעיקרו אבל עץ סרק אינו בכלל האיסור.

ומעניינא דיומא מקשים היאך רשב"י אכל מעץ החרובים שגדל לו במערה דהו"ל למינטר תלתא שנין משום ערלה.

יש שתירצו לפי שהוא מעשה ניסים ולפ' לא היה מחוייב להמתין. אבל היא גופיה קשיא היאך הנהה ממעשה ניסים. וי"ל דפיקוח נפש שאני.

עוד יש לת' דחייב ערלה אינו בא אא"כ נטע כדכתיב וכי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם וכו' (ויקרא יט, כג) ורשב"י לא נטעו ולפ' לא נאסר העץ בערלה.

עוד מיישבים ע"פ הירושלמי (פ"א ה"א) רבי יוחנן בשם ר"ש בן יוצדק גפן שעלת במקום חורשין פטורה מן הערלה. ואף כאן גבי רשב"י אילן החרובים גדל במקום חורשין ולפ' פטור מן הערלה. (וכ"כ במאור ישראל).

ויש שרצו לתרץ שרשב"י הגיע למערה והיה שם כבר עץ חרובים ולפ' לא שמר שלושת שני ערלה. אבל פ' זה סותר דברי רש"י שכ' ע"ד הגמ' במעילה (יז): ילך רשב"י שהוא מלומד בניסים ופ' שנעשו לו ניסים במערה וכו'. וכן הוא בהדיא בדבר המהר"ל (ה"א שבת לג): וזהו שאמר דאברי ליה הרובא ועינא דמיא.

עוד י"ל שאותו עץ ה' במקו"א רק שמהשמים הזיזוהו ממקומו עם שורשיו וכמ' בערלה (פ"א מ"ד) אילן שנעקר ונשתייר בו שורש פטור.

עיונים

ות' מרן רבינו הגדול רבי עובדיה יוסף זצוק"ל בס' מאור ישראל (עמ' צ) וז"ל: נראה שכיון שה' דרך נס לא הוצרכו לשמר ערלה ורבעי, דהכי כתיב, כי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל, אבל מה שנברא בידי שמים בדרך נס אינו חייב בערלה. בההיא דסנהדרין (נט:). בעובדא דר"ש בן חלפתא, שהורידו לו מן השמים תרתי אטמהתא, וכששאל בבהמד"ר אמרו לו, אין דבר טמא יורד מן השמים... וה"ה להכא. עכ"ל.

ושברתי את גאון עזכם וכו' והשמותי את מקדשיכם ולא אריח בריח ניחחכם (שם יט-לא)

ורש"י פי' עה"פ ושברתי את גאון עזכם. זה בית המקדש, ובהמשך עה"פ והשמותי את מקדשיכם. יכול מן הקרבנות, כשהוא אומר ולא אריח הרי קרבנות אמורים, הא מה אני מקים והשמותי את מקדשיכם, מן הגדודיות, שירות של ישראל שהיו מתקדשות ונועדות לבא שם.

מקשה המהרי"ל דסקין דבאומרו והשמותי את מקדשיכם כבר מובן שלא אריח בריח ניחחכם דאין בית המקדש קיים ומהיכן יעלה לפניו יתברך ריח ניחוח.

ומתוך שמקובלנו שאף לאחר מאתיים שנה מאז חרב בית קודשינו ותפארתנו עדיין היה באויר את ריח הקטורת שעליו נאמר ריח ניחוח אשה לה' וע"ז כיוון הפסוק באומרו ולא אריח בריח ניחחכם.

עוד תרצו דאליבא דהרמב"ם דאף היום שאין בית המקדש קיים מותר להקריב קורבנות [אלא שאנו טמאי מתים] ע"ז כיון באומרו ולא אריח.

וע"פ האור החיים הקדוש מבואר ג"כ וז"ל: פירוש שלא יתרצה במעשיהם הטובים שגם להם יתיחס ריח ניחוח, וכמו כן אמר ירמיה (איכה ג) שתם תפלותי:

וכע"ז ביאר מרן החיד"א בספרו נחל קדומים ע"פ הגמ' אמר ריש לקיש מאי דכתיב (ויקרא ז, לז) זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם. ואף זאת אם בחוקותי תמאסו אין אני מריח בריח ניחחכם.

פרפראות

שש שנים תזרע שדך וכו' ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ (כה, ג-ד)

שואלים המפרשים מדוע דווקא כל שש שנים עושים שמיטה.

ת' בספר מטה משה דגבי שבת כתיב ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבת למען ינוח שורך וחמורך וכו' (שמות כג, יב). ובעיקרם של דברים אף האדמה היתה צריכה לשבות אלא שדבר זה אינו מציאותי דאם זרע ביום חול האדמה עדיין עובדת דמצמיחה הזרעים יוצא שהאדמה לא שובתת בשבת.

לפי"ז אם נחשב כמה שבתות יש בשנה שכידוע שנה היא 364 יום, נמצא שיש 52 שבתות שבהם האדמה לא שובתת ואם נכפיל 52 בשש שנים יצא 312 יום ונוסף לזה שבתות שנת השמיטה 52 יוצא בדיוק 364 ימים שבהם אנו שובתים מעבודת האדמה לכפר על אותם השבתות שהאדמה לא שבתת בהם.

ואלה יעמדו על הברכה

הנדיב הקבוע הבחור החשוב ישראל שמחון הי"ו

והבחור החשוב מאיר יעקובי הי"ו

לזיווג הגון בקרוב, אמן.

להארות והערות:

053-315-78-38/054-696-38-59

וזהו שאמר ושביתה הארץ שבת לה' אותם שבתות שהיא לא שבתת תשבות בשנה השביעית. וזה מסביר עניין השמיטה אצל האדמה כעבור שש שנים.

ומרן החיד"א ת' ע"פ הגמ' בברכות (לה:). במחלוקתם של רשב"י ורבי ישמעאל ת"ר ואספת דגנך מה ת"ל לפי שנא' (יהושע א, ח) לא ימוש ספר התורה הזה מפיך יכול דברים ככתבן ת"ל ואספת דגנך הנהג בהן מנהג דרך ארץ דברי ר' ישמעאל ר"ש בן יוחי אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה וכו' תורה מה תהא עליה אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים וכו'. אמר אביי הרבה עשו כרבי ישמעאל ועלתה בידן כר' שמעון בן יוחי ולא עלתה בידן א"ל רבא לרבנן במטותא מיניינו ביומי ניסן וביומי תשרי לא תתחזו קמאי כי היכי דלא תטרדו במזוניינו כולא שתא. ע"כ. ונפסק להלכה כן בשו"ע (או"ח סי' קנו ס"א) א"כ ילך לעסקיו, דכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון, כי העוני יעבידנו ע"ד קונו, ומ"מ לא יעשה מלאכתו עיקר, אלא עראי, ותורתו קבע, וזהו יתקיים בידו. עכ"ל. ובס' כמוצא שלל רב רמז זאת בסמיכת פרשיות בהר ובחוקותי שבפרשת בהר מובא עניין שש שנים תזרע שדך וכדברי רבי ישמעאל. ופרשת בחוקותי כתיב אם בחוקותי תלכו ורש"י ביאר שתהיו עמלים בתורה היינו כרשב"י שמלאכתו נעשית ע"י אחרים.

מ"מ הגמ' מביאה את דברי רבא שאמר לתלמידיו שביומי ניסן ותשרי לכו לעסוק בפרנסתכם ורש"י פי' ביומי ניסן, ימי הקציר. ביומי תשרי, דריכת הגתות והבדים. ובשאר ימות השנה היו יושבים ועוסקים בתורה. א"כ דבר זה מבואר באופן נפלא חודשיים בשנה היו עוסקים באדמה ומתבטלים מהתורה ואם נכפיל חודשיים כפול שש שנים יצא שתים עשרה חודשים שזו שנת השמיטה שהאדם משלים את חיסרון תלמודו שהיה במשך שש השנים. וזהו הסבר עניין שמיטה אצל האדם עצמו כעבור שש שנים.

אלא שיש דוחק בפי' זה דמילא כל השנה השביעית היו יושבים ועוסקים בתורה למעט אותם חודשיים שהיו יוצאים לעבוד א"כ כיצד מתקנים בזה אותם שנים עשר ירחי שלא למדו. וצ"ע.

ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד (כו, ו)

לכא' יש לשאול מה עניין השלום הקיים בארץ לושכבתם ואין מחריד.

יש לבאר ע"פ הגמ' בברכות (נה:). כל שנותיו של דוד לא ראה חלום טוב. והיינו שדוד המלך עליו השלום הרהוריו ביום היו אודות מלחמות ואי שלום שהיה בארץ כשאל ואבשלום ועוד שרדפוהו ולכן חלומותיו לא היו טובים וזהו שאומר ונתתי שלום בארץ - כשיהיה שלום - ממילא תוכל לשכב על מיטתך בלי חרדות וחלומות רעים.

מוסר

ואכלתם לחמכם לשבע (כו, ה)

ופי' רש"י אוכל קמעא והוא מתברך במעיו. לכא' לא מובן מה הברכה בזה שיאכל קמעא וישבע.

מתוך מרן רבי חיים קנייבסקי זצוק"ל בדרך שיחה ע"פ דברי התוס' בברכות (לז:). ד"ה תוריתא דנהמא וזה לשונם: נראה דהיינו כשנותנים הפרורין במים ואם המים מתלבנים מחמת הפרורין אזלא ליה תוריתא דנהמא וכן היה רגיל רבינו דוד ממיץ ללבן פרורין במים בלילה כדי לאכלן בשחר בלא ברכת המוציא ובלא ברכת המזון שלא לאחר כדי שיתחזק ראשו ויוכל להגיד ההלכה. וזוהי הברכה כאן דבאכילה מועטת חוזר לתלמודו במהירות בלי לבזבז זמן יקר.